

BE INFORMED NOT DISINFORMED HIGH SCHOOLS

Příručka pro dobu postfaktickou

„Nevěřte všemu, co si přečtete na internetu.“

- Jan Palach

Funded by
the European Union

Obsah

Úvod	4
Slavné dezinformace	5
Dezinformační slovník	6
Pět otázek kritického myšlení	8
Evropský sbor solidarity	9
Zdroje	10

Proč dezinformacím věnovat pozornost?

Hoaxy a dezinformace představují globální hrozbu pro svobodu a demokracii. Ačkoliv nejsou novým fenoménem, dnes se díky rozvoji a rozšíření sociálních sítí šíří rychleji, než kdykoliv předtím. Nepravdivé informace mohou například ovlivňovat volby, způsobovat zdravotní rizika, či dokonce obhajovat a relativizovat násilí. Nejviditelnější dezinformace byly v posledních letech šířeny v souvislosti s prezidentskými volbami v USA v roce 2020, s pandemií COVID-19 a ruskou válkou na Ukrajině.

Be Informed Not Disinformed

Projekt Be Informed Not Disinformed: School edition navazuje na dlouhodobější zaměření spolku Mladoevropani z.s. na téma dezinformací a zvyšování mediální gramotnosti. Cílem projektu je zvýšit schopnosti mladých lidí čelit všudypřítomným dezinformacím a vzdělávat o důležitosti mediální gramotnosti ve společnosti.

Součástí projektu jsou přednášky na středních školách i přednášky otevřené pro veřejnost.

Slavné dezinformace

BE INFORMED
NOT DISINFORMED
HIGH SCHOOLS

Válka světů

Orson Welles roce 1938 odvysílal v rádiu rozhlasovou adaptaci na novelu Války světů (1897) o invazi Marťanů do New Jersey. Místo úsměvů však toto vysílání vyvolalo paniku napříč USA a udělalo z Orsona nejdiskutovanějšího muže USA za jedinou noc.

Život na Měsíci

Deník New York Sun zveřejnil 21. 8. 1835 několik článků o objevení života na Měsíci doplněných o ilustrace těchto tvorů a autorství přisoudil siru Johnu Herschelovi, který o tom neměl ani ponětí. Cílem této dezinformační kampaně bylo přilákat nové předplatitele a v září bylo redakcí nenápadně oznámeno, že se nejednalo o pravdivé informace.

Kyjevský přízrak

Kyjevský přízrak (Ghost of Kyiv) je příkladem dezinformace z posledních let. Neuvěřitelné výsledky tohoto pilota v prvních dnech války v Ukrajině byly záměrně šířeny ukrajinským velením pro povzbuzení morálky bránců se země.

Funded by
the European Union

DEZINFORMACE

Jde o záměrný pokus šíření nepravdivých informací, obzvláště pak státními aktéry nebo jejich odnožemi vůči cizímu státu nebo vůči médiím, s cílem ovlivnit rozhodování nebo názory čtenářů, kteří je přijímají. Dezinformace má předpoklady k širokému dosahu pomocí sdílení.

MISINFORMACE

Misinformace je nesprávná nebo zavádějící informace, která není šířena úmyslně s cílem ovlivnit rozhodování čtenáře. Pokud jsou misinformace šířeny ve velkém rozsahu a bez náležité opravy, mohou vést ke stejnému výsledku, jako dezinformace – k ovlivnění názorů na základě nepravdivých informací.

FAKE NEWS

Nepřesné, senzacechtivé a zavádějící informace. Výraz „fake news“ má silné politické konotace a je žalostně nepřesný pro popis složitosti dané problematiky.

PROPAGANDA

Propaganda je obecně definována jako systematické šíření informací a myšlenek, především neobjektivním nebo zavádějícím způsobem, za účelem prosazování nebo podpory politické kauzy nebo názoru.

BIAS

Pokud je zpráva zaujatá, může podporovat pouze určitý argument a neukazovat různé strany příběhu. To může v čtenáři vyvolat dojem, že jeden úhel pohledu je důležitější než druhý, případně, že jiný úhel ani neexistuje.

CHERRY PICKING

K cherry pickingu dochází, když autor používá reálné důkazy, ale ne všechny. Vybírá si ty části, které podporují jejich argumentaci, a zbytek důkazů, které ji vyvracejí, skrývají nebo ignorují.

SOCIÁLNÍ BUBLINA

Prostor, kde myšlenky a názory přátel, kamarádů nebo rodiny odrážejí naše vlastní. Možná si ani neuvědomujeme, že se v ní nacházíme a náš pohled na svět se může zdát vyvážený, ale ve skutečnosti je jednostranný.

KONTEXT

V životě se většina událostí nestane jen tak z ničeho nic. Okolnosti, které ji provázejí dodávají kontext. Díky němu můžeme vysvětlit, proč se událost stala.

CLICKBAIT

Poutavé a senzační, ale zavádějící titulky, jejichž cílem je přimět lidi kliknout na odkazy, aby jejich majitelé vydělali peníze nebo získali zobrazení pro webové stránky.

5 otázek kritického myšlení

BE INFORMED
NOT DISINFORMED
HIGH SCHOOLS

1. ZDROJ

Zjistěte si, kdo je autor, kde vzal informace a jestli je zpráva aktuální. Objevila se tato zpráva v renomovaném médiu?

2. OBJEKTIVITA

Kontext zprávy je důležitý, je autor nestranný a nesnaží se podpořit svůj subjektivní názor?

3. CROSS-CHECK

Dají se informace ve zprávě ověřit z více plnohodnotných zdrojů? Pokud ne, je spíše pravděpodobné, že se jedná o smyšlený článek.

4. OBRÁZKY

Nejsou náhodou fotografie upravené pomocí AI nebo photoshopu? Obrázky se dají ověřit například přes Google Lens.

5. HRA S EMOCEMI

Dezinformační články často útočí na naše emoce — především strach a nenávisť. Je důležité si to uvědomit, nepropadat emocím a přistupovat ke zprávám s chladnou hlavou.

Funded by
the European Union

Evropský sbor solidarity

BE INFORMED
NOT DISINFORMED
HIGH SCHOOLS

ESC sdružuje mladé lidi, kteří se chtějí podílet na budování inkluzivnější společnosti, podporovat znevýhodněné osoby a reagovat na společenské výzvy. ESC se dělí na dvě kategorie:

1) Solidární projekty

Projekty na 2 – 12 měsíců kterou iniciují, připravují a realizují skupina 5+ mladých lidí ve věku 18 – 30 let.. Téma projektu by mělo reagovat na klíčové výzvy v jejich komunitách a mít evropskou přidanou hodnotu.

2) Dobrovolnictví

Dobrovolnické projekty jsou příležitostí zúčastnit k pomoci s každodenní prací zapojených organizací v rozsahu plného pracovního úvazku na několik dní až dvanáct měsíců a může probíhat v rodné zemi nebo v zahraničí.

Více informací:

Funded by
the European Union

Vydal spolek Mladoevropani z.s.
v březnu 2024 (první vydání)
www.mladoevropani.eu

Grafický design: Martin Červenka, Tomáš
Červenka, Matěj Valenta

Za obsah sdělení odpovídá výlučně autor. Sdělení nereprezentuje názory Evropské komise a Evropská komise neodpovídá za použití informací, jež jsou jeho obsahem. Spolufinancováno z programu Evropské unie Evropský sbor solidarity.

Zdroje:

<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>
<https://www.thesocialhistorian.com/fake-news/>
https://www.instagram.com/p/Cvuv8ODsMxp/?utm_source=ig_web_copy_link&igsh=MzRIODBiNWFIZA%3D%3D
<https://www.dw.com/en/fact-check-ukraines-ghost-of-kyiv-fighter-pilot/a-60951825> <https://www.thesocialhistorian.com/fake-news/>
https://youth.europa.eu/d8/sites/default/files/inline-files/European_solidarity_corps_guide_2024_cs.pdf

BE INFORMED

NOT DISINFORMED

HIGH SCHOOLS

EVROPSKÝ
SBOR
SOLIDARITY